

JOANNA
SEWERYN

UZALEŻNIENIE OD NOWYCH MEDIÓW

Joanna Seweryn

Uzależnienie od nowych mediów

wśród młodzieży w wybranych czasopismach pedagogicznych

Copyright by Joanna Seweryn & e-bookowo 2008

ISBN 978-83-61184-19-5

www.e-bookowo.pl

Kontakt: wydawnictwo@e-bookowo.pl

Wszelkie prawa zastrzeżone.
Kopiowanie, rozpowszechnianie części
lub całości bez zgody wydawcy zabronione

Wydanie I 2008

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	4
Rozdział I	
Przegląd literatury związanej z problematyką uzależnień	7
1.1 Definicja uzależnienia	7
1.2 Rodzaje uzależnień.....	9
1.3 Etiologia uzależnień	9
1.4 Prezentacja dotychczasowego stanu badań w zakresie uzależnień od współczesnych narzędzi komunikacji	10
Rozdział II	
Nowa Era komunikacji – człowiek synonimem kogoś uzależnionego	11
2.1 Nowa Era komunikacji	11
2.2. Problem uzależnień od komputera	12
2.3 Internet zagrożeniem dla wychowania	12
2.4 Uzależnienie od telefonu komórkowego.....	13
2.5 Wpływ uzależnienia od telewizji na problemy wychowawcze.....	13
Rozdział III	
Charakterystyka wybranych czasopism pedagogicznych	15
3.1 Struktura wybranych czasopism pedagogicznych	15
3.2 Zagadnienia teoretyczne	15
3.3 Praktyka i doświadczenia	17
3.4 Liczebność artykułów o problematyce uzależnień od współczesnych narzędzi komunikacji	17
3.5 Treści badanych artykułów	17
PODSUMOWANIE I WNIOSKI.....	19
BIBLIOGRAFIA.....	19

Wstęp

Jednym z problemów wychowawczych, z jakim spotykają się rodzice i nauczyciele w opiece nad dzieckiem jest uzależnienie dzieci i młodzieży od współczesnych narzędzi komunikacji.

Współczesne środki komunikacji wywierają ogromny wpływ na rozwój psychiczny człowieka. Internet, komputery, telewizja oraz telefony komórkowe coraz częściej uzależniają od siebie. Dotyczy to szczególnie młodych ludzi, którzy mają z mediami największy i najczęstszy kontakt. Dzieci i młodzież coraz częściej przyznają, że nie są w stanie obyć się bez komputera, komórki czy odtwarzacza MP3. Kontakt z komputerem i telewizją zastępuje kontakty z rówieśnikami i rodziną. Media stają się najważniejszym źródłem informacji i rozrywki dla młodych ludzi, wypierając tym samym wychowawców i rodziców.

Pod wpływem współczesnych środków komunikacji zmianie ulegają dotychczasowe postawy, zachowania i opinie użytkowników. Telefony komórkowe, komputery, telewizja zdają się dominować w kształtowaniu osobowości szczególnie wśród najmłodszych. Młodsze dzieci nie są w stanie oddzielać rzeczywistości od fantazji prezentowanej w mediach. Co więcej, dzieci zaczynają mieć oznaki uzależnienia od nowych środków komunikacji. Komputer czy telefon komórkowy stał się modnym prezentem dla dziecka. Już w szkole dzieci zaczynają rywalizować ze sobą w dziedzinie posiadania najnowszych gadżetów. Jest to niezmiernie interesujący problem, gdyż wypełnia on coraz szersze obszary naszej rzeczywistości. Nowe zachowania komunikacyjne wpływają na język, którym posługują się dzieci i młodzież, a także są

jedną z przyczyn pojawienia się zupełnie nowych problemów wychowawczych. Dzieci wybierają gry komputerowe zamiast zabawy z rówieśnikami, kontakty z rodzicami ograniczają do rozmów przez telefon komórkowy. Ich wybory i światopogląd jest kształtowany nie przez nauczycieli i rodziców, ale przez reklamy telewizyjne.

Warto zatem bliżej przyjrzeć się tym zjawiskom. Odkryć mechanizmy powodujące uzależnienie się dzieci i młodzieży od nowych środków komunikacji. Problemy te są szeroko omawiane w ostatnim czasie w prasie pedagogicznej. Interesujące są propozycje pedagogów i nauczycieli dotyczące nie tylko diagnozy istniejącej sytuacji, ale również dróg wyjścia z niej.

Niniejsza praca dotyczy problemu uzależnienia dzieci i młodzieży od nowoczesnych środków komunikacji oraz związanych z tym problemów wychowawczych. Uzasadnieniem dla wyboru tematu stały się obserwacje współczesnej młodzieży ulegającej wpływowi środków masowego przekazu. Temat uzależnień młodych ludzi od współczesnych środków komunikacji nie jest wbrew pozorom dogłębnie opracowany w literaturze przedmiotu. Problematyka ta jest niezmiernie aktualna w czasach wszechobecności mediów. Badacze kultury masowej i pedagodzy od lat starają się zbadać wpływ, jaki wywołują treści przekazywane przez środki masowego przekazu na rozwój dzieci i młodzieży. Wielu z nich dostrzega negatywne skutki tego procesu.

Na potrzeby niniejszej pracy dokonano przeglądu literatury przedmiotu ze szczególnym uwzględnieniem wybranych czasopism pedagogicznych.

W pierwszym rozdziale dokonano przeglądu literatury związanej z problematyką uzależnień, przedstawiono definicje uzależnień, ich

etiologię oraz aktualny stan badań na temat uzależnień od nowych środków komunikacji.

Drugi rozdział opisuje nową erę komunikacji, w której zdaje się dominować człowiek uzależniony od środków masowego przekazu i multimedii. Problem ten przedstawiono na przykładzie dzieci i młodzieży uzależnionych od komputera, gier komputerowych, Internetu, telewizji, reklam oraz telefonów komputerowych.

Trzeci rozdział stanowi opis i charakterystykę wykorzystanych w pracy czasopism pedagogicznych takich jak: *Opieka*, *Wychowanie*, *Terapia*, *Problemy Opiekunczo-Wychowawcze* oraz *Remedium*. Dokonano przeglądu artykułów opublikowanych w tych czasopismach, dotyczących problematyki uzależnienia od komputera, Internetu, telefonów komórkowych i telewizji wśród dzieci i młodzieży.

Rozdział I

Przegląd literatury związanej z problematyką uzależnień

1.1 Definicja uzależnienia

Uzależnienie jest to nabyta silna potrzeba wykonywania jakiejś czynności lub zażywania jakiejś substancji. Niezależnie od objawów uzależnienie można określić jako organiczny, psychiczny lub psychosomatyczny przymus zaspokajania jakiejś potrzeby.¹ „Uzależnienie jest zatem mentalnym lub organicznym ześrodkowaniem na tej potrzebie, która stoi na czele hierarchii wartości danej jednostki.”² Podłożem takiego zachowania jest specyficzna konstrukcja psychiczna uaktywniania pod wpływem czynników psychologicznych lub środowiskowych.

Uzależnienie pojawia się jako efekt zastępczego zaspokojenia innej ważnej dla człowieka potrzeby (zaspokajanie zamiast). Najczęstszym powodem pojawiania się uzależnienia jest frustracja (blokada) jakiejś istotnej wartości, np. miłości, uznania, akceptacji,

¹ D. Becelewska, Hobby, przyzwyczajenie czy uzależnienie?, *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 2000, nr 3, s. 44.

² Tamże, s. 44.

samorealizacji. Blokada ta uruchamia inną potrzebę, której zaspokojenie jest łatwe i dostarcza natychmiastowej satysfakcji. W ten sposób jednostka redukuje niekorzystne napięcie wywołane niemożnością zaspokojenia ważnej potrzeby. Uzależnienie jest przymusem powtarzania zachowań przynoszących odprężenie, poczucie spokoju i zadowolenia. Łatwość zaspokojenia nowej potrzeby dostarcza satysfakcji, która powoduje wyparcie ze świadomości uprzedniej potrzeby. Uzależniony nie jest świadomy, że stosuje mechanizm zastępczego zaspokajania potrzeb.³

³ D. Becelewska, ...op.cit., s. 44-45

1.2 Rodzaje uzależnień

We współczesnym świecie występują u ludzi różnego rodzaju uzależnienia. Najczęściej wyróżnia się trzy rodzaje: uzależnienie psychiczne (psychologiczne), fizyczne (fizjologiczne) oraz społeczne (socjologiczne). Każde z nich ma swoje charakterystyczne cechy, jednak w większości przypadków nakładają się one na siebie. Często uzależnienie psychiczne wynika z socjologicznego, socjologiczne wpływać może na psychiczne, a te z kolei prowadzi do uzależnienia fizycznego.

Uzależnienia podzielić można także na: uzależnienie od zażywania środków psychoaktywnych (chemicznych, farmakologicznych), od zaspokajania swoich popędów, od wykonywania określonych czynności oraz od podtrzymywania określonych relacji społecznych.⁴

1.3 Etiologia uzależnień

Przyczynami uzależnień może być wiele czynników, takich jak rasa, pochodzenie społeczne, uwarunkowania psychologiczne, pragnienie zmniejszenia odczucia osamotnienia, pragnienie bycia zrozumianym i

⁴ D. Becelewska, ...op.cit., s. 45

akceptowanym przez innych, a także stres. Wśród czynników psychologicznych wymienić także można: pragnienie zmniejszenia bólu i cierpienia, chęć poprawy nastroju, ucieczki od rzeczywistości. Dużą rolę w pojawieniu się uzależnień odgrywają czynniki społeczne, kulturowe, ekonomiczne i obyczajowe.

1.4 Prezentacja dotychczasowego stanu badań w zakresie uzależnień od współczesnych narzędzi komunikacji

Od lat sześćdziesiątych prowadzone były badania, które pozwoliły określić, czym jest uzależnienie oraz dostarczyły informacji, że jednostka może uzależnić się praktycznie od wszystkiego. „Do lat siedemdziesiątych – jak pisze Daniela Becelewska – ubiegłego stulecia najmniejszą uwagę przywiązywano do uzależnienia uznawanego za zjawisko marginalne, dotyczące niektórych środków farmakologicznych (alkohol, niektóre narkotyki) oraz wybranych grup społecznych (np. jednostek pochodzących z tzw. marginesu społecznego, patologicznych oraz niektórych subkultur). Z tego właśnie powodu zjawisko uzależnień (początkowo niedoceniane), gdy z czasem zaczęło dotyczyć coraz liczniejsze jednostki, stało się (obecnie) zagadnieniem numer jeden w procesie opieki nad dorastającym pokoleniem i istotnym problemem społecznym.”⁵

⁵ D. Becelewska, ...op.cit., s. 43-44

Rozdział II

Nowa Era komunikacji – człowiek synonimem kogoś uzależnionego

2.1 Nowa Era komunikacji

Wpływ mediów zdaje się być w obecnych czasach wszechobecny. W każdej niemal dziedzinie życia mamy dziś do czynienia z obecnością nowych środków komunikacji od komputera przez telewizor, a na telefonie komórkowym skończywszy. Środki masowego przekazu stają się jednym z najważniejszych źródeł informacji o świecie, obyczajach, wzorcach zachowań i modzie. „Rola środków masowego przekazu nieustannie wzrasta, ponieważ środki te umożliwiają dzieciom i młodzieży uzyskiwanie obszernych informacji o poglądach, postawach, opiniach i przekonaniach różnych ludzi, w tym także rówieśników. Dzięki środkom masowego przekazu możemy mówić o wytwarzaniu się szeroko rozumianej kultury młodzieżowej, obejmującej takie elementy jak muzyka, taniec, moda, upodobania itp.”⁶

⁶ M. M. Śliwa, ...op.cit., s. 165

2.2 Problem uzależnień od komputera

„Problem uzależnienia od komputera pojawił się w ostatnich latach. Jest on związany z komputeryzacją większości dziedzin życia. W Polsce proces ten uległ szczególnej intensyfikacji w latach dziewięćdziesiątych XX wieku. Problem dotyczy również uzależnienia od Internetu, od programowania, uzależnienia hakerskiego itp. Analizy naukowe dowiodły, że uzależnienie to dotyczy przede wszystkim ludzi młodych. Grupę o podwyższonym stopniu ryzyka stanowią dzieci i młodzież ze szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich.”⁷ Młodzi ludzie traktują komputer jako źródło rozrywki, sposób spędzania wolnego czasu i formę odpoczynku. Z czasem komputer staje się dla nich swoistym narkotykiem, z którego nie potrafią zrezygnować.

2.3 Internet zagrożeniem dla wychowania

Sama nazwa „Internet” pochodzi od angielskich słów *interconnection network* i zawiera w sobie istotę globalnej sieci komputerowej, która jest w rzeczywistości zbiorem ponad 50 tysięcy sieci składowych. Internet jest zatem rozległą siecią komputerową, łączącą wiele systemów komputerowych. Przy czym jest to sieć rozproszona po całym świecie, gdyż nie ma w niej żadnego punktu centralnego, mogącego kontrolować jej pracę. Internet jeszcze do niedawna był

⁷ B. Kosek-Nita, E. Rozmus, ...op.cit., s. 11

wykorzystywany głównie przez naukowców. Obecnie wkroczył do codziennego życia.⁸

2.4 Uzależnienie od telefonu komórkowego

W ciągu niespełna kilku lat telefon komórkowy stał się przedmiotem codziennego użytku. Korzystają z niego ludzie dorośli, studenci, uczniowie, dzieci, a także ludzie starsi. Stał się synonimem łatwego sposobu komunikacji bez względu na miejsce, w którym się aktualnie przebywa. Malejące stale ceny nie tylko samych aparatów, ale i połączeń, sprawiają, że na posiadanie telefonu komórkowego stać niemal każdego. Co więcej, najnowsze modele telefonów służą nie tylko do wykonywania rozmów telefonicznych, czy wysyłania krótkich wiadomości tekstowych, ale stają się przenośnymi odtwarzaczami muzycznymi, odbiornikami radiowymi, aparatami telefonicznymi i kamerami cyfrowymi. Korzyści płynące z użytkowania telefonu komórkowego, który stał się już przenośnym komputerem są nieograniczone i przesłaniają negatywne strony, związane choćby ze zdrowiem użytkowników.

2.5 Wpływ uzależnienia od telewizji na problemy wychowawcze

⁸ L. Mendalka, Internet jako nowy typ środowiska wychowawczego, *Opieka- Wychowanie- Terapia*, 2004, nr 3-4, s. 39

Współczesna wszechobecność mediów sprawia, że funkcje wychowawcze są w dużej mierze przejmowane przez telewizję, której najmłodszy chętnie ulegają. Należy zwracać uwagę na fakt, „że środki masowego przekazu stanowią ważny instrument kształtowania przekonań oraz postaw dzieci, a zwłaszcza młodzieży. Należy przy tym pamiętać, że korzystanie ze środków masowego przekazu odbywa się zawsze w określonym środowisku społecznym i powinno być objęte odpowiednimi wpływami i kontrolą. Doniosłe i odpowiedzialne zadania przypadają w tym względzie rodzinie.”⁹

⁹ M. M. Śliwa, ...op.cit., s. 166

Rozdział III

Charakterystyka wybranych czasopism pedagogicznych

3.1 Struktura wybranych czasopism pedagogicznych

Podczas analizy wybranych czasopism pedagogicznych: *Opieka – Wychowanie - Terapia*, *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze* oraz *Remedium* wyszło na jaw, że różnią się one pod wieloma względami.

3.2 Zagadnienia teoretyczne

Opieka – Wychowanie - Terapia prezentuje artykuły o profilu profilaktyczno – resocjalizacyjnym. Pismo jest cytowane w wielu opracowaniach naukowych. Czasopismo boryka się z problemami finansowymi, czego konsekwencją stało się przekształcenie kwartalnika w półrocznik o charakterze resocjalizacyjno-penitencjarnym. Coraz częściej na łamach pisma pojawiają się właśnie materiały podnoszące

kwesie penitencjarne, kryminologiczne, rzadziej profilaktyczne i resocjalizacyjne.

Miesięcznik *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze* przedstawia aktualne problemy opieki, wychowania i wsparcia społecznego, z uwzględnieniem ich aspektów teoretycznych, rezultatów badań i diagnoz, propozycji metodycznych, a szczególnie szeroko zweryfikowanych doświadczeń. W czasopiśmie można znaleźć polskie i zagraniczne idee, koncepcje oraz rozwiązania opiekuńcze i wychowawcze dotyczące funkcjonowania dzieci i młodzieży w każdym ze środowisk, w których żyją. Ostatnio wiele miejsca poświęca się artykułom podejmującym tematy związane z reformą systemu pomocy dziecku i rodzinie, doradztwem psychologiczno-pedagogicznym oraz wzmacnianiem opiekuńczo-wychowawczej funkcji szkoły i innych instytucji edukacyjnych. Periodyk ten dostępny jest w prenumeracie.

Ideą *Remedium* jest promowanie integralnego podejścia do profilaktyki zachowań problemowych dzieci i młodzieży w kontekście zagrożeń dla ich zdrowia i prawidłowego rozwoju, takich jak: HIV i AIDS, przestępczość i przemoc, samobójstwa, wypadki i urazy oraz uzależnienia. Idea ta jest realizowana poprzez zapraszanie do publikowania w piśmie specjalistów reprezentujących różne dziedziny wiedzy oraz współpraca z instytucjami zajmującymi się różnymi obszarami zdrowia publicznego. W *Remedium* w przystępny sposób prezentowana jest wiedzę z zakresu: pomocy psychologicznej, psychoedukacji, metodologii pracy wychowawczej w środowisku szkolnym i rodzinnym; szkolnych programów profilaktycznych, ich opracowywania, ewaluacji i wdrażania; badań (polskich i zagranicznych) dotyczących dzieci i młodzieży, edukacji, promocji zdrowia i innych.

3.3 Praktyka i doświadczenia

Analizy teoretyczne, choć mające dużą wartość naukową, nie mogą zostać zastąpione przez rozważania poparte wiedzą praktyczną. W tym zakresie wartościowe prace prezentują autorzy zajmujący się w praktyce daną dziedziną. Wiele z omawianych tu artykułów zostało napisanych na podstawie wyników przeprowadzonych badań wśród uczniów przez nauczycieli.

3.4 Liczebność artykułów o problematyce uzależnień od współczesnych narzędzi komunikacji

Podczas analiz treści artykułów w badanych czasopismach zwrócono uwagę na fakt występowania różnej częstotliwości ukazywania się tekstów na temat uzależnień od narzędzi komunikacji w poszczególnych okresach czasu. Przedział lat od roku 1993 do 2007 podzielony został na trzy pięcioletnie okresy, co lepiej obrazuje zmiany częstotliwości ukazywania się tekstów na badany temat.

3.5 Treści badanych artykułów

Wszystkie trzy omówione tu czasopisma różnią się od siebie pod względem zamieszczanych treści, jak i grupy, do której są kierowane.

Wpływa to w dużej mierze na sposób ujęcia tematu, jakim jest wpływ uzależnienia od środków komunikacji na problemy wychowawcze.

Podsumowanie i wnioski

Uzależnienie od nowych środków komunikacji stało się znakiem naszych czasów. Powszechność zastosowania komputera, Internetu, telefonów komórkowych, a także telewizji sprawia, że coraz więcej młodych ludzi odczuwa potrzebę kontaktu z nowymi mediami. Dochodzi do tego chęć dorównania rówieśnikom i młodzieńcze pragnienie imponowania innym. Pojawia się niemożliwe do zaspokojenia pragnienie bycia na czasie, oglądania najnowszych programów telewizyjnych, grania we wszystkie „topowe” gry komputerowe czy posiadania najnowszych modeli telefonów komórkowych.

Bibliografia